

Tortajada aplega sis macroentrevistes del programa '300' en un llibre

El format fragmentat de la sèrie de Televisió de Catalunya 300 –que permet als seus directors, Joan Gallifa i Antoni Tortajada, subministrar la història en píndoles– està farcida de petites intervencions de cinc historiadors i una demògrafa, que contextualitzen cada episodi històric i la seva importància en l'evolució del Principat durant els últims tres segles. Amb aquestes entrevistes –transcrites amb calma i endreçades com una conversa– Tortajada ha bastit un llibre molt revelador de la història, la política, la cultura i la població de Catalunya. Llegidor i rigorós –Tortajada esdevé en el llibre qui presenta els entrevistats i contextualitza les seves anàlisis quan cal–, *300. La història continua* no se centra únicament en el 1714 sinó en l'evolució de la identitat, la llengua o la població catalana en aquests tres segles, amb referències als segles XVIII, XIX i XX i anàlisis que volen treure conclusions de l'evolució de Catalunya i de les constants que s'hi repeteixen al llarg del temps.

“La política educativa va ser un desastre.” L'historiador Borja de Riquer, per exemple, parla de les relacions polítiques entre Espanya i Catalunya durant aquest temps, però ho fa acostant la història del catalanisme als nostres dies, amb comparacions contínues, com ara quan explica l'anomenada Via Piamentosa de Cambó i la Via Irlandesa de Macià i les compara –i diferencia– de la CiU de Jordi Pujol i l'Esquerra Republicana d'Oriol Junqueras.

El rigor històric dels entrevistats no impedeix que puguin exposar tesis pròpies, conclusions que expliquen tota l'evolució de les relacions Catalunya-Espanya dels últims 200 anys, com en la frustrada nacionalització dels catalans per part d'Espanya –a diferència d'altres Estats europeus: “L'encarregat d'unificar la ciutadania arreu d'Europa

Sis de les principals entrevistes que contextualitzen les històries de la sèrie de TV3 '300' s'apleguen en aquest volum '300. La història continua' del seu codirector, Antoni Tortajada. Els entrevistats són Anna Cabré, Josep Fontana, Jordi Maluquer de Motes, August Rafanell, Borja de Riquer i Manel Risques.

–respon De Riquer a Tortajada– va ser el nou Estat liberal, ja fos a través d'instaurar una sèrie de drets ciutadans universals –el dret de vot, la igualtat davant de la justícia, etc.– o bé a través de fer unes polítiques de socialització i d'homogeneïtzació. I els instruments bàsics van ser de l'educació pública nacional, un servei obligatori uniformitzador, i també unes polítiques de símbols comuns i de vertebració territorial. Doncs bé: què passa en el cas de l'Estat Espanyol? Primer de tot: la política

educativa va ser un desastre perquè els governs no van posar els recursos necessaris per escolaritzar realment la gent. A finals del segle XIX, a Espanya l'analfabetisme infantil era del cinquanta per cent. És a dir, només la meitat dels nois fins als catorze anys estaven escolaritzats. (...) A Itàlia l'escolarització era del vuitanta per cent. (...) A finals del segle XIX (...) en una província com Barcelona, que tenia un milió d'habitants, només hi havia un institut?”.

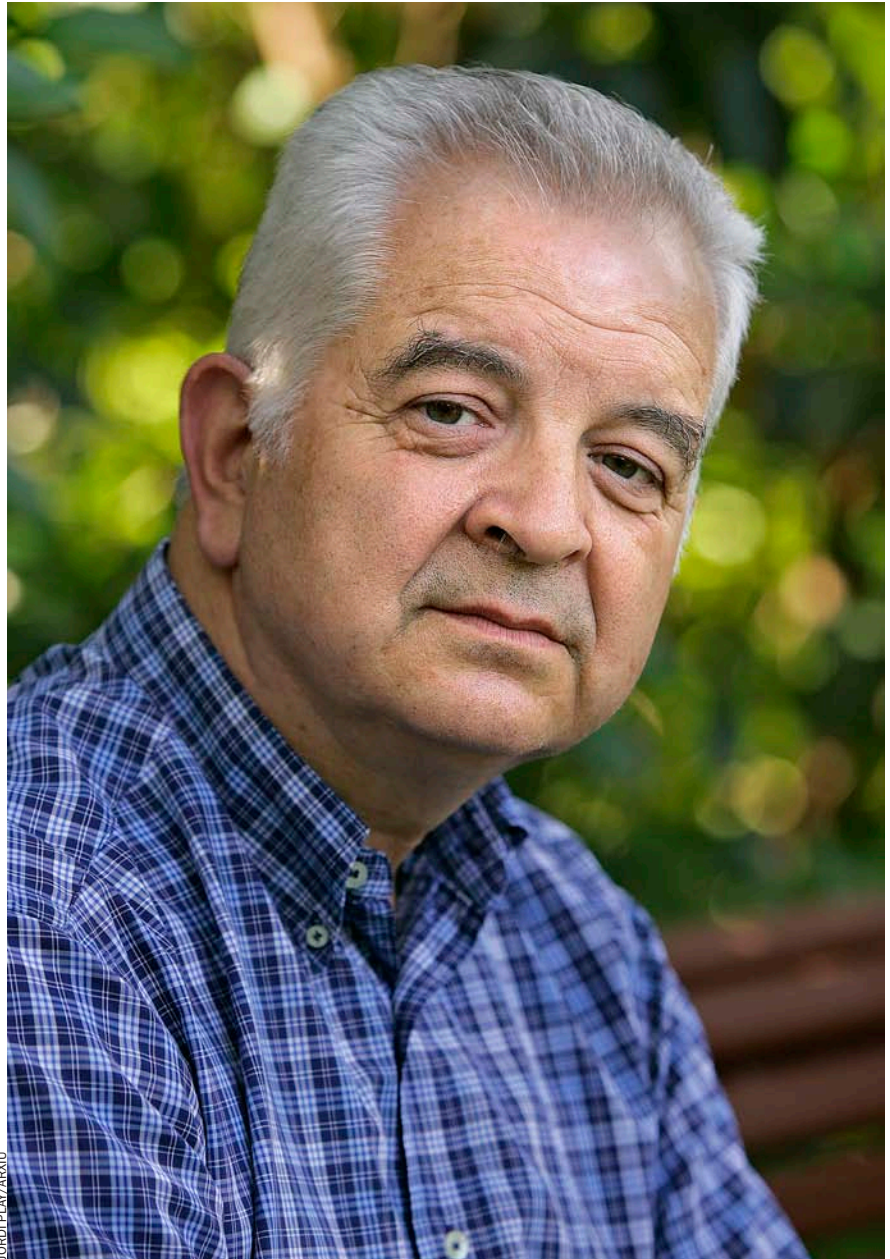
“Catalunya paga amb futuribles.”

La demògrafa Anna Cabré explica a l'entrevista tots els secrets del que ella ha batejat “Sistema català de reproducció”, que ha consistit en èpoques de baixa natalitat entre els catalans –provocades per coses tan diverses com la marxa dels hereus a la Barcelona industrial o l'amenaça de la desaparició de la figura de l'hereu per imposició del codi civil castellà– i la compensació mitjançant l'arribada d'emigrants. Cabré fuig d'estadístiques feixugues i basteix teories que lliguen la identitat i la integració de la immigració: “D'entrada –explica Cabré a Tortajada–, Catalunya té un peatge: té un idioma diferent. Per tant, hi ha una dificultat afegida. Però aquesta dificultat afegida d'entrada, després es converteix en una cosa positiva. Perquè el fet que tu hagi après català et dona una mena de carnet d'identitat, un car-

net de pertinença: “Jo sóc d’aquí, escolti com parlo en català!”. Els emigrants de la postguerra haguessin pogut anar a altres llocs: al País Basc, per exemple, on es pagaven sous més alts i potser eren llocs més atractius. Però a la llarga la perspectiva era menys integradora. En canvi, la societat catalana té uns costos d’entrada prou alts. Però la gràcia és que, en cas de dificultats, quan van mal dades, el sentit de pertinença juga a favor. I la pertinença la tens amb el temps i amb l’estada. Per això Catalunya no és un lloc ideal per venir a fer diners en poc temps i marxar. Aquí és un lloc per venir i quedar-s’hi. Si no t’hi penses quedar, no té gràcia. Perquè Catalunya paga amb futuribles. És el fet de formar-ne part el que et fa pujar en l’ascensor social”.

“Els catalanoparlants havien posseït un Estat.”

August Rafanell (Barcelona, 1963), professor d’història de la llengua a la Universitat de Girona, parla del Barça, el PSUC, el Liceu i la Mare de Déu amb relació a la supervivència del català. Compara el cas del català amb d’altres llengües europees que no han sobreviscut a l’Estat liberal que explicava Borja de Riquer i assaja una altra explicació: “De militants lingüístics no n’hi ha hagut mai fins molt recentment. Les llengües s’han perpetuat o deixat de perpetuar per la utilitat pedestre que han tingut. El valor simbòlic que se’ls ha afegit és un valor que només l’apercebiem els savis –als segles XIV, XV, XVI, al Renaixement– que valoraven els idiomes segons la seva puresa o antiguitat o segons si s’ajuntaven més a unes altres llengües primigènies. Però les masses actives, les que executaven aquesta realitat, eren gent que amb prou feines eren conscients del fet de parlar diferent de ningú altre. Parlaven com havien parlat sempre. I els catalanoparlants normals i corrents tampoc no devien ser l’excepció a aquesta regla. Sinó que els catalanoparlants havien posseït un Estat –o alguna cosa que s’assemblava a un Estat– que els havia reconegut com a tals. Per tant, tenien el català com a llengua perquè eren catalans de nació i d’Estat. D’un Estat, si no viu, recordat”. No va tenir la mateixa sort l’occità, per exemple.

JORDI PLAY/ARXIU

Borja de Riquer: “En una província com Barcelona, a finals del XIX, només hi havia un institut”. Anna Cabré: “És el fet de formar part de Catalunya el que et fa pujar en l’ascensor social”.

Josep Fontana: “La persistència de la memòria [a Catalunya] serveix per explicar i legitimar la diferència.”

JORDI PLAY

Rafanell argumenta també d'altres peculiaritats de Catalunya que han fet perviure la llengua a pesar de dictadures com la de Primo de Rivera i Franco.

“Preparació òptima per a la industrialització.” L'historiador de l'economia Jordi Maluquer de Motes recorre la vitalitat econòmica del Principat en els últims segles i dels anteriors. Recorda que Catalunya ja exportava teixits, ferro, paper i armes els segles XIV, XV i XVI, que hi havia una protoindustrialització i que, sense la relació amb Espanya –que econòmicament ha estat positiva en determinades èpoques– hauria fet via igualment: “No sabem què hauria passat si Catalunya no s'hagués integrat a Espanya, ni té gaire sentit especular-hi. Però el més probable –si es poguessin fer afirmacions sobre la probabilitat de coses que no han existit– és que Catalunya hauria mantingut, com ja tenia, una estructura productiva molt basada en la producció de manufacturats, i hauria disposat, per tant, d'una preparació òptima per a la industrialització”.

“Estaven trencant les formes tradicionals.” En Manel Risques (Barcelona, 1952) és presentat com “l'historiador que ha estudiat més a fons els problemes d'ordre públic a Catalunya”. A l'entrevista, Risques explica a Tortajada –i al lector– tres segles molt violents, no només amb guerres (la del Francès, les carlinades, i la Guerra Civil) sinó amb revoltes populars freqüents com les bullangues: “Les bullangues són un fenomen que també va donar-se en altres ciutats espanyoles perquè que van adquirir trets molt específics a Catalunya i, sobretot, a Barcelona, entre el 1835 i el 1843. Eren avalots populars, moviments de protesta, de queixa, amb contingut social i polític, que esclataren a partir d'un detonant. Eren una mena d'explosions d'ira, que reposaven en el malestar social, sobretot del poble menut, de les classes populars, i que estaven generades per diversos motius: Perquè s'estaven trencant les formes tradicionals de vida i de treball i se n'imposaven de noves, molt dures, que no s'acompanyaven de millores efectives”.

“Som una gent distinta.” Tanca el llibre *300. La història continua* un entrevista amb l'historiador de més renom del panorama català, Josep Fontana. Com ja va fer fa uns mesos en una entrevista a EL TEMPS, Fontana explica que la singularitat de Catalunya és la memòria i la voluntat de ser al llarg del temps. “Aquesta persistència de la memòria serveix per explicar i legitimar la diferència. Existeix una cosa que és aquesta diferència, aquest ‘ser diferents’: parles una llengua, tens uns costums, fas coses diferents en coses tan diverses com els costums de Nadal (...). Aleshores, la memòria hi dóna sentit, apareix com a legitimadora de tot això. La memòria et recorda que has nascut amb uns costums i amb una forma de vida: des de petit t'ho han ensenyat, ho has viscut en família. Tot això forma part d'aquesta identitat. I la legitimes amb la memòria. Et dius a tu mateix: som una gent distinta i avui conservem aquesta diferència perquè sempre ha estat així.”

Redacció